

— Ἐξήκοντα χθές, ὀγδοήκοντα τέσσαρες σήμερον, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, δὲν εἶναι ἀρκετόν· ἢ ὑπηρεσία ἠδύνατο νὰ γίνεται ταχύτερα. Πρέπει νὰ πίπτουν αὐταὶ αἱ κατηραμέναι κεφαλαὶ ἄνευ διακοπῆς.

Ὅτε ἠκούσθη ὁ θόρυβος τῆς ἀνοιγομένης θύρας ὁ λέγων ταῦτα ἀνήγειρε τοὺς ὀφθαλμούς·

(Ἀκολουθεῖ.)

ΒΙΩΝ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΑΡΔΟΝΙΚΗΣ ΠΟΑΣ

Περιλάλητος ἦτο τὸ πάλαι ἡ *σαρδονία πόα*. ὡς δηλητήριο ἐπιφέρων σπασμωδικὸν γέλωτα, ὅστις καλεῖται *σαρδόνιος γέλως*, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἀκουσίας συσπάσεως, τῶν συγγειλιῶν, γινομένης ἀντιθέτως διὰ τῶν ἀμοιβαίων μυῶν, ὥστε ὁ πάσχων φαίνεται ὅτι γελᾷ, καίτοι ὑποφέρει δεινῶς μέχρις ἀγωνίας. Εἶναι τὸ κυριώτερον σύμπτωμα, ὅπερ ἐξ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ἐχαρακτήριζε τὴν δηλητηρίαν, τὴν γινομένην διὰ τῆς *σαρδονίου πόας*, περὶ ἧς ὁ Διοσκορίδης λέγει τάδε (περὶ δηλητ. φαρ. 24).

«Ἡ *σαρδόνιος* λεγομένη πόα, βετραχίου εἶδος οὔσα, ποθεισα ἢ βρωθεισα, παραφορὰν διανοίας ἐπιφέρει, καὶ σπάματα μετὰ συνολκῆς χειλέων, ὥστε γέλωτος φαντασίαν παρέχειν, ὑφ' ἧς διαθέσεως, καὶ ὁ *σαρδόνιος γέλως* οὐκ εὐφήμως ἐν τῷ βίῳ καθωμίληται ἐφ' ὧν ἰδίως καὶ μετὰ τὸν ἐμαστὸν ἀρμόζει μελικρατὸν πολὺ διδόναι καὶ γάλα· ἐμβροχὴ τε καὶ λιπασμὸς ὅλου τοῦ σώματος διὰ θερμαντικῶν φαρμάκων, καὶ ἐμβάσεις δι' ὑδρελαίου θερμοῦ ὑπαλείφειν μὲν τοὶ δεῖ ἱκανῶς, καὶ ἀνατρέχειν μετὰ τὴν ἐμβασιν αὐτούς· καθόλου δὲ ὡς πρὸς σπασμὸν ὅλην τὴν θεραπείαν δεῖ ποιῆσθαι.»

Περὶ δὲ τοῦ βετραχίου ὁ Διοσκορίδης (ἰατρ. ὕλης Β. 204) λέγει, ὅτι καλεῖται καὶ ἄγριον σέλινον, ὅπερ εἶδος τι γεννᾶται δριμύτατον ἐν Σαρδωνίᾳ (ἰδὲ Σελ. 159).

Ἐπὶ Ὀμήρου ἔτι φαίνεται, ὅτι τὸ τοιοῦτον δηλητήριο ἦτο γνωστὸν, καὶ πᾶς γέλως γινόμενος ἐν λύπῃ ἐκαλεῖτο καὶ τότε *σαρδόνιος*· τοιοῦτον γέλωτα ἐποίησεν ὁ Ὀδυσσεὺς ὅταν ἐπατάχθη διὰ τοῦ ποδὸς τοῦ βυός, ὃν ἔρριψεν ὁ Ἀντίνοος.

«Ἦκε παρακλίνας κεφαλὴν· μείδῃσι δὲ θυμῷ
σαρδόνιον μάλα τοῖον· ὁ δὲ εὐδμητον βάλε τοῖχον.»
(Υ. 301.)

Ἐν Σαρδόνι, ἢ Σαρδοῖ, τὸ φυτὸν τοῦτο κατὰ τινὰς ἐδίδετο εἰς τοὺς ξένους, οἵτινες ἐδηλητηρίαζοντο γελῶντες σπασμωδικῶς· κατ' ἄλλους, ὅτι ὁ *σαρδόνιος γέλως* δὲν προήρχετο ἐκ βρώσεως πόας, ἀλλὰ διότι ἐγέλων τὰ τέχνα, ὅταν ἐφόνευον τοὺς γέροντας γονεῖς, κατακρημνίζοντες αὐτοὺς εἰς βόθρον. Ἰωάννης

δὲ ὁ Τζέτζης, ὁ τοῦ Ἡσιόδου σχολιαστῆς, περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης λέγει τάδε·

«Σαρδῶ τις ἐστὶ νῆσος ἰδηροτρόφος,
ἐν ἧ βοτάνη φαρμακὴ γῆς ἐκτρέχει
σελινοειδῆς· σαρδάνη κεκλημένη,
βαβρωμένη δὲ τοῖς ἀπείροις, αὐτίκα
σπασμούς τε ποιεῖ, καὶ γελῶντων ἐμφάσεις,
καὶ πόντος εὐθὺς, καὶ γελᾶσιμος μόρος.
Ἄλλοι δὲ φασὶ, σαρδανούς τοὺς βαρδάρους
γηρῶντας αὐτῶν τοὺς γενάρχας ἐσχάτως
ἄγειν λαβόντας εἰς ἀπόκρημον τόπον,
κτείνειν τε τεύτους ἐν βοσάλοις καὶ λίθοις·
ἔπειτα ῥίπτειν ἐκ πετρῶν τοὺς ἀθλίους,
γελῶντας εἰκῆ παιδίαῖς πατροκτόνοις.
Ἄλλοις δὲ τοὺς θνήσκοντας ἀρέσκει πλέον
γελῶν ὀρῶντας τεχνικῶς παροινας,
καὶ τὰς κυλίστρας καὶ στροφὰς τῶν πραγμάτων,
οὕτως μὲν ὁ *σαρδόνιος γέλως* ἔχων ἐστὶ.»

Ὁ δὲ ἀρχαῖος σχολιαστῆς τῶν τῆς πολιτείας τοῦ Πλάτωνος περὶ *σαρδωνίου γέλωτος* λέγει·

«Παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν σφῶν αὐτῶν γελῶντων. Οἱ γὰρ τὴν Σαρδῶ κατοικοῦντες, ὡς φασὶ Τίμαιος, ἐπειδὴν αὐτοῖς ἀπογηράσωσιν οἱ γονεῖς, καὶ νομίσωσιν ἱκανὸν βεβιωκέναι χρόνον, ἄγουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ μέλλουσι θάψαι, καθεκεῖ λάκκους ὀρύξαντες, ἐπ' ἄκρων χειλῶν τοὺς μέλλοντας ἀποθνήσκειν καθίζουσιν· ἔπειτα ἕκαστος αὐτῶν σχίζαν ἔχων, τύπτει τὸν ἐχυτοῦ πατέρα, καὶ εἰς τοὺς λάκκους περιωθεῖ. Τοὺς δὲ πρεσβύτας χαίροντας ἐπὶ τὸν θάνατον παραγίνεσθαι, ὡς εὐδαιμόνες καὶ μετὰ γέλωτος καὶ εὐθυμίας ἀπόλλυσθαι· ἐπεὶ οὖν γελᾶν μὲν συνέβαιεν, οὐ πάνυ δὲ ὁ γέλως ἐπ' ἀγαθῷ τινι ἐγένετο, παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὴν προκειμένην ῥηθεῖσαν παροιμίαν. Κλείταρχος δὲ φασὶ τοὺς Φοίνικας, καὶ μάλιστα Καρχηδονίους, τὸν Κρόνον τιμῶντας, ἐπὶ τινος μεγάλα κατατυχεῖν σπεύδωσιν, εὐχεσθαι καθ' ἑνὸς τῶν παίδων, εἰ περιγένοιτο τῶν ἐπιθυμηθέντων, καθαγεῖν αὐτὸν τῷ θεῷ. Τοῦ δὲ Κρόνου χαλκοῦ παρ' αὐτοῖς ἐστῶτος, τὰς χεῖρας ὑπτίας ἐκτετακῶτος ὑπὲρ κριβάνου χαλκοῦ, τοῦτον ἐκκαίειν τὸ παιδίον. Τῆς δὲ φλογὸς τοῦ ἐκκαίοντος πρὸς τὸ σῶμα ἐπιπτώσης, συνέλκεσθαί τε τὰ μέλη, καὶ τὸ σῶμα σσηροὶ φαίνεσθαι τοῖς γελῶσι παραπλησίως, ἕως ἂν συσπασθῆν εἰς τὸν κριβανὸν παρολισθῆ. Τὸν οὖν σσηρότα γέλωτα Σαρδάνιον ἐντεῦθεν λέγεσθαι, ἐπεὶ γελῶντες ἀποθνήσκουσι. Σαίρειν δὲ ἐστὶ τὸ διέλκειν τὸ στόμα καὶ χαίνειν. Σιμωνίδης δὲ, ἀπὸ Τάλω τοῦ χαλκοῦ, ὃν Ἠφιστος ἐδημιούργησε Μίνωϊ φύλακα τῆς νῆσου ποιήσασθαι ἐραψυχὸν ὄντα, τοὺς πελάζοντας φησὶ κατακαίοντα ἀναιρεῖν. Ὅθεν ἀπὸ τοῦ σσηρέναι διὰ τὴν φλόγα τὸν *Σαρδάνιον* φησὶ λεχθῆναι γέλωτα. Ὁμοίως καὶ Σοφοκλῆς ἐν *Δαιδάλῳ*. Ἦκουσα δὲ φησὶν ὁ Ταρρῆσιος ἐγγχωρίως λεγόντων, ὅτι ἐν Σαρδῶνι

γίγνοιτο βοτάνη, σαλίω περαπλησία, ἧς οἱ γευσάμενοι,
δοκοῦσι μὲν γελῶντες, σπασμῶ δὲ ἀποθνήσκουσιν.
Οὕτω δὲ Σαρδόνιος ἂν λέγοιτο καὶ οὐ Σαρδάνιος.
Μήποτε οὖν τὸ Ὀμηρικόν, ἔθεν καὶ ἡ παροιμία ἴσως
ἐρρήθη, «μείδῃσθε δὲ θυμῷ Σαρδάνιον μάλα τοῖον»
τὸν ἀπ' αὐτῶν τῶν χειλέων γέλωτα, καὶ μέχρι τοῦ
σεσηπέναι γιγνόμενον σημαίνει;»

(Μέρει μ ν α.)

I. Π. ΠΥΡΡΑΣΕ.

ΜΟΥΣΙΚΗ *).

—X—X—X—

B') Μεσορρηνοῖς τοῦ ἑκατονταετηρικοῦ ἔσματος (Carminis Sa-
cularis) τοῦ Ὀρατίου εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνῆν, κατὰ τὸ μέ-
τρον τοῦ πρωτοτύπου,

τὸ Σ α π φ ι κ ὄ ν.

Φοῖβε Ἄρτεμις τε νέμη ἔχοισα
κόσμος αἰγλάεις πόλου, ὦ λατρευτοί,
οὐδ' ἀλάτρευτοί ποκα, κλύτε εὐχῶν,
τᾶ δ' ἐν ἑορτᾷ,
ὄκα ρᾶτραι ταὶ Σιβυλᾶν λέγοντι
παρθένως κριτάς τε ἀγνῶς τε κώρως,
ἐπτάβωνος τοῖσι θεῶν ἀρέσκει,

μέλψαι αἰοιδᾶν.

Σεπτὲ Ἄλι ἄγλαῶ θε τεθριππῶ
ἄμαρ ἐγκρύπτων προφέρων τε ἄλλος
χωδτός ἀντέλλεις, ἐπίδοις τε μέζον
μὴ ποκα Ρώμας

ὠρίμως οἰγνῦσα γόνως ἐνήης
σώζε, Εἰλείθνια, λεχῶς γοναῖκας,
εἴτε Φωσφόρος τὸ κλύοια χυίρεις,
εἴτε Λοχεῖα,

ἐγκόνως, θεᾶ, προάγαις, τὸ δόξαν
Πατράσιν κυροῖσα ὑπὲρ γοναῖκᾶν
ζεύξιος, τεθμόν τε γονᾶς κράτυνον
εἴρεκα καινᾶς.

Ὅφρ' ἐτῶν δέχ' ἐνδεκάκις τέλειος
κόνκλος ἄσμ' ἀγῶνα τε αὐ κομιδοῦ,
τρεις ρα φαιδρᾶς τὸν τελέορτι νύκτας
ἄματα τ' ἴσα

Ἔμεις ἀψευδεῖς ἐν ἔπεσσι Μοῖραι,
πάντ' ἐπειδὴ ὑμᾶ βέβαια δεῖξε
θέσφατα χρόνος, ρεᾶ τοῖς πρὶν ἐσλᾶ
πρόσθετε μέζω.

Φρεμμάτων χθῶν δ' εὐφορος ἠδὲ καρπῶν
στέμμα Δάματρι σταχύων ἐρέγκοι,
γῆς τόκως φέρβοι Φ' ὑγιεινὸν ὕδωρ
καὶ Διδὸς αἰδραί.

Τόξ' ἀποκρύψαις φίλος Ἰλαδὸς τε
κλύθι κώρων εὐχομένων, Ἄπολλον,
κλύθι παρθένων, δίκειρος Σελάνα,
πρώτα ἐν ἄστροις.

Εἴ γε Ρώμα ἔπλετο θυμὸν ἔργον
Τρῶς λόχος τ' ἐσχ' αἰγιαλῶς Ἐτρούσκων,
ὥς ἐφροστίως τε πόλις τ' ἀμειψάει
σῶς ἐπιταχθεῖς,

Τῷ ρα πάτρας παρθομέρας κατ' ἄκρας
ἀγρός Αἰνείας περιῶν ἁσιρῆς,
ἀσφαλῆ ὁδοῦ τάρειν, ὧρ ἔχειν πρὶν
μέζονα δώσωρ,

ὦ θεοὶ πόροισ' ἀγρότατα ἦθα
εὐμαθεῖ, γῆρα δὲ φίλων γαλάραν,
Ρωμύλω φύτλα δ' ἄφαρος γόνως τε
καὶ κλέος εὐρύ.

Ὅς τε λεύκαις θυμὸς τίει βόεοισιν,
αἶμα Ἀγχίσω τε καὶ Ἀφροδίτας
αἰθ' ἀνάσσοι μαρταμένω ἀρείωρ,
κειμένω ἀδύς.

Καρτερὰν χεῖρ' εἰν ἀλλ γᾶ τε Ρώμας
Μᾶδος Ἀλβανός τε δίδοις ράβδωρ
Καὶ Σχύθαι τ' ἀγάνορς εἴξαρ ἦδη
ἄρτι τε Ἴνδοι.

Πλοτις, Εἰράνα Πολιά τε Αἰδῶς
ἠδὲ Τιμά, αὐτ' Ἀρετά τε ροστει
σὺν κέρῃ τε Ἀφθορία μάκαιρα
ἔρχεται αἰθίς.

Τόξον ἀγλαδὸρ φορέων Ἀπόλλων
Μάρτις, ἀδύς τ' ἐνρία πάγχυ Μούσαις,
θε καμόρτ' ἀκεστορία ἰαίρει
σώματος ἄρθρα,

εἰ Παλατῖνας ἐπ' ἄκρας δέδορκερ
Ἰλαος, Ρώμας Λατίω τε ὄλθορ
εἰς κόκλωρ χροῦω ἀμέτρως καὶ σώζοι
αἰὲρ ἀμείρως.

Ἄ τ' Ἀβερτίνω κρατεῖ Ἀλγιδῶ τε
πέντε καὶ δέκ' Ἄρτεμις εὐγματ' ἀνδρῶν
δέξεται, κώρων τε φίλ' ὧτα εὐφρωρ
ἀρμόσει εὐχαῖς.

Ζᾶνα ρεύειν τοῖς δε Θεῶς τε ἄλλωρ
ἐλπίδ' εἰς οἶκον φέρομαι βεβαίωρ
Φοῖβορ Ἄρτεμιν τε χορὸς διδαχθεῖς
μελέμεν ὕμνοις.

*) Σ. Π. Ἐποιήθη ὑπὸ Παρικλ. Γρηγοριάδου, περὶ τοῦ ἴδου φυλ.
Πανδ. 520, σελ. 383.